

ИЗТОКЪТЪ

СЕДМИЧНИКЪ ЗА ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ и ЛИТЕРАТУРА
УРЕЖДА РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

АБОНАМЕНТЪ ЗА БЪЛГАРИЯ:

За година 100 лв.
За 6 м-ци 55 лв.

АБОНАМЕНТЪ ЗА ЧУЖБИНА:

За година 150 лв.
За 6 м-ци 80 лв.

За учащи 80 и 40 лв.

ЕДИНЪ БРОЙ 3 ЛЕВА

Всичко се изпраща до: Редакцията
на в. Изтокъ. ул. М.-Луиза, 45, София

Година I

14 Ноември 1925 година

Брой 5

СЪДЪРЖА: Изхабявана обществена сила — Р. Х. Маркъмъ; Най-великия съвременен писател; „Българитъ спрѣмо своя езикъ“ — Проф. Ст. Младеновъ; Народнитъ четения и тѣхното уреждане — Д-ръ Ал. Недѣлковъ; Нѣщо за музикалното изпълнение — Панка Пелишекъ; Театрална действителност — Св. Камбуровъ — Фуренъ; Отровна книга пакъ на сцената — Трифонъ Паровъ; Може ли жената да има семейство и поприще; и пр.

Р. Х. МАРКЪМЪ

Изхабявана обществена сила

Често пѣти като ходя изъ балканитъ виждамъ дѣсчени водопроводи построени да носятъ вода за мелници и тепавици. Понѣкога тѣ сѣ стари или слабо направени та пропускатъ вода на струи отъ много дупки и пукнатини и успѣватъ да занесатъ до прицелната точка само една малка частъ отъ водната енергия която изобилствува наоколо. Това до нѣкъде е символъ на българския народъ, въ този моментъ. Като планинска рѣка той има изобиленъ животъ, свѣтълъ духъ и неизчерпаема енергия, но като зле направенъ или изхабенъ водопроводъ, той не ги използва.

Пишешиятъ това е щастливъ да се срѣща съ много чужденци които посещаватъ България. Безъ изключение тѣзи гости се чудятъ на енергията, похватността и предприемчивостта на българския народъ.

Току що сѣ напуснали България трима квакери, следъ внимателно изучаване на българитъ, тѣхнитъ задачи и тѣхнитъ постижения. Презъ цѣлото си пребиваване тукъ тия гости, които сѣ особено добре запознати съ много други народи, не преставаха да изказватъ своето очудване, че българитъ, въпреки поражения, окаяни бѣжанци, реперации и вътрешни размирици, сѣ все заловили тѣй енергично и целесобразно да заздравятъ и преустроятъ родината. Единъ другъ чуждъ посетителъ отъ официаленъ характеръ, дошелъ да изучи подробно стопанското положение тука, изказалъ голѣма вѣра въ бѣдшето на България.

Всѣки запознатъ дори повърхностно съ новата история на България знае, че народътъ наистина има много сила и много издръжливостъ и че ще може да извоюва едно високо мѣсто между малкитъ щастливи европейски държави, стига само да умѣе да използва своята мощъ. Това е великата задача предъ всички които милѣятъ за България, именно да използватъ за всеобщо напредване голѣмитъ материални и духовни сили които се кривятъ у народа. Почти нищо въ България не е използвано съ по-вече отъ 50% сполука. Много по-вече отъ 50% отъ българския трудъ отива на вѣтъра. Напримѣръ, въ областта на материалното нашитъ съкровища сѣ просто неразкрити. Българскитъ рѣки изобщо сѣ много слабо използвани било за енергия, било за напояване. Минитъ ни сѣ още не отворени. Нивитъ ни въ никой случай не даватъ по вече отъ половинъ отъ туй що могатъ да дадатъ безъ по-вече трудъ.

Тѣлесно българитъ сѣщо до ужасна степенъ губятъ силитъ си. Българинътъ като земледѣлецъ, би трѣбвало да бѣде много здравъ, но не е; смъртността тукъ е много голѣма. Всѣка година хиляди българци умиратъ преждевременно и огромна енергия се губи по бечести и по тѣлесна немощъ. Сирачета, вдовици и болни изтощаватъ България.

Начинътъ по който народния животъ е организиранъ и разпредѣленъ сѣщо представлява страшно хабене на духовна енергия. Повече

отъ българитъ живѣятъ въ малки села. Тия милиони сѣ осждени на животъ лишень отъ духовно творчество. Обстоятелствата всредъ които живѣятъ имъ отниматъ изтънченостъ, културна отзивчивостъ, остро духовно ожидание. Тѣ сѣ обречени да ставатъ ограничени и тѣпи и да изгубятъ всѣкакъвъ усѣтъ за изящното и всѣки пламъкъ на поетичното или религиозното вдъхновение. Тѣзи милиони сѣ полуизгубени за висши народни постижения. Тѣ таятъ въ себе си огромна енергия, която се задушава. Натѣпкани въ малки неукрасени къщи, безъ никакво развлечение освенъ алкохола и хорото, безъ книги и концерти, тѣзи хора излизатъ отъ редоветъ на духовни творители.

Сѣщо българското семейство, общо взето, е институтъ съ сравнително слаба културна дееспособностъ. Това се дължи най-много на положението на българката, което до голѣма степенъ произтича отъ сегашнитъ економически условия. Повечето отъ българскитъ майки сѣ обременени съ голѣми стопански грижи. Стотини хиляди отъ тѣхъ вършатъ черна и груба работа, която ги задържа почти цѣлъ день вънъ отъ къщата. Не малко даже сѣ принудени да се раздѣлятъ отъ дома, за да станатъ учителки и чиновнички. Други сѣ въ контори и дукани.

Всичко това отнима отъ българката не само свободно време но и възможността тя сама да стане изящна, просвѣтена и културна. Тя живѣе осжденъ, затворенъ животъ. Тя остава назадъ. Тя изгубва силата да вдъхновява и възпитава. И тѣй най-голѣмата културна мощъ въ всѣко общество, влиянието на жената, се губи.

Сѣщата липса се вижда, въ областта на родолюбието. Това чувство действува слабо у българския народъ. Въ този моментъ българинътъ е наклоненъ да ирази „патриотизма“ или пъкъ да го отождествява съ войската и бойнитъ знамена. България като едно старо, вѣчно сжровище не вдъхновява сегашното поколение, както трѣбва. Младешта е безъ традиции, безъ предания, безъ благоговѣние предъ старини, то иска да върши всичко на своя глава. А това значи, че много духовни сили се хабятъ. Англия и Франция наприимѣръ черпятъ огромна мощъ отъ патриотизма, отъ родолюбието, отъ поклонението предъ великитъ минали подвизи и дѣйци.

Най-после идеализмътъ, тѣй прищъ и свойственъ на българина, се хаби. Той не се използва. Той се изражда въ анархизмъ, въ революция, въ четничество, въ жестоки партийни борби.

Едва ли ще се намѣри другъ народъ съ толкова хора готови да станатъ мжченици, но това героично мжченичество отива на вѣтъра. То не се използва за духовно творчество.

Около насъ на всѣка страна лежатъ огромни физически и духовни сили които не сѣ използвани. Тѣ се

хабятъ и губятъ, и за това народътъ си остава нещастенъ. Но това положение трѣбва да се промѣни.

Минали сме много кризи и дошли сме до новъ день. Времето е настѣпило всѣки искренъ българинъ да съдействува што да се използватъ за общо благо голѣмитъ сили скрити въ народа.

До сега тия сили сѣ били изхабявани отъ котерийни, групови и партийни борби. Българската енергия до голѣма степенъ се е изразходвала въ безполезни вътрешни стѣлк-

новения. България е останала жертва на ежбитъ на чадата си. Голѣма частъ отъ тѣхната мощъ се е изгубила въ безполезно търкане. И за това всѣка група и всѣко съсловие е пострадало.

Ако за краткъ срокъ тия вътрешни конфликти биха се преустановили и всички сѣ бихме запретнали да развиемъ вроденитъ сили на българското племе, бихме успѣли не следъ дълго да създадемъ една такава страна, какаато Балканскитъ полуостровъ никога не е видѣлъ.

Най-великия съвремененъ писател

До преди една година най-великиятъ писателъ въ свѣта по общо съгласие бѣ французина Анатоль Франсъ, а сега следъ неговата смъртъ най-великиятъ, безъ съмнѣние, е англичанинътъ Томасъ Харди. Знаменитъ поетъ и романистъ. Харди се родилъ повече отъ 35 години преди да се освободи България или съ други думи, осемъ години преди раждането на Христо Ботевъ. Той вършилъ висше училище по архитектура но за малко време само се занимавалъ съ професията си. Отъ 26-та до 31-та си година той писалъ поезия, която не е оставила особни следи въ английската литература. Следъ това за 25 години той се отдалъ изключително въ писане на романи, а отъ 1896 година насамъ, той се е занимавалъ пакъ съ поезия. Най-великиятъ му трудъ споредъ много критици е епическата драма „Династиитъ“, която описва събитията на Наполеоновото време. Не малко добре уведоменъ учени считагаъ, че този трудъ е най-великото литературно творение на ХХ вѣкъ!

Харди не е много плодовитъ. Той почналъ да пише преди 60 години и още продължава, но въ това време е далъ на свѣта само 26 различни трудове, отъ които 15 сѣ романи, а другитъ сбирки на поеми и разкази. Преди шестъ години излъзе пълна сбирка на най-добритъ му поеми. Най-знаменититъ му романи сѣ: „Далечъ отъ ядосващата тѣпла“, „Завръщането на туземца“, „Тесъ отъ Дибервилъ; една чиста жена вѣрно представена“. „Джудъ, неизвестния“: тѣзи сѣ между най-великитъ романи въ английската литература.

Всичкитъ Хардиеви произведения сѣ трагедии. Той самъ е песимистъ. Той е разочарованъ; той намира, че хората сѣ слаби, нещастни и безпомощни и счита, че отдѣлнитъ личности сѣ пленници на обществото и на всемира. Той не очаква лично освобождение нито лично спасение; пълна неосѣнчена радостъ не търси. За него нѣма свръхчовѣци, нѣма полубогове; всички човѣшки същества сѣ много слаби и здраво оплетени въ мрежата на Сждбата. Но Харди не ги презира. Напротивъ, той ги съжалева и имъ съчувства. Като милъ приятелъ, той описва борбитъ на хората какъ се мжчатъ да преодолѣятъ спжнки и да се избавятъ отъ обкржжавашитъ ги трудности. Едно по едно тия лица губятъ силитъ си. Сждбата тържествува надъ тѣхъ и ги смачква или страшно осакатява. Но въ всички

тия дълги и подробни описания четелътъ горещо съжалева нещастницитъ. Той сѣ затенъ дѣхъ ги наблюдава какъ потъватъ въ бурното море на Сждбата и иска да извика къмъ Бога да ги спаси. Но точно туй е печалната вѣсть на Харди именно, че за човѣцитъ нѣма спасение. Рано или късно, всички ще преживѣемъ своята трагедия. Нѣма защо да роптаемъ, нито да се бунтуваме, понеже въ края на краищата последствията ще бѣдатъ все сѣщитъ. Отъ друга страна нѣма защо да плачемъ и да хленчимъ. Каквото има да дойде ще дойде, и е много по-добре да срещаме Сждбата си тихо и героично.

Ето какъ, скорошенъ брой на американското литературно списание, „Букманъ“ пише за Харди: „На осемдесетъ и петата си година, добре съзнаващъ, че държи едно отъ първитъ мѣста въ английската литература, Томасъ Харди седи и наблюдава ХХ вѣкъ. Около ушитъ му се сбирчкватъ дребнитъ репутации на деня; той е видѣлъ литературни богове и периоди да преуспѣватъ и отсгжпватъ. Той е пѣленъ съ години, и тѣ не сѣ нито увеличавали, нито омегчавали неговата преобладаваща ирония. Старостта му не може да се нарече горчива, понеже и младостта му носеше горчивъ оттенъкъ; но животътъ му никога не е билъ помраченъ съ хленчене. Той е видѣлъ Пуританството да отсгжпа предъ Декаденството, да се възстанови пакъ и още единъ пѣтъ, да отсгжи, но това не е обезпокойло спокойното движение на неговото перо.

„Той е великъ човѣкъ. Нѣкои твърдятъ, че е нашиятъ най-великъ романистъ. Други казватъ, че е нашиятъ най-великъ поетъ. Неговото величие е спокойно и несмутимо. Той се радва на една тиха старостъ. Неговъ е свършенниятъ животъ. Той не е направилъ никакъвъ мелодраматиченъ жестъ. Той нѣма вълшебността на Конрадъ, нито изящността на Росети, нито буйността на Уелсъ, нито дейтелността на Бетнетъ. Томасъ Харди се разхожда въ градината си и мисли спокойно за единъ разхвърленъ свѣтъ въ който той не си е позволилъ да приютитъ дори една разхвърлена мисль.“

Личната безопасностъ е необходимо условие за всѣкакъвъ напредъкъ. Безъ нея нѣма ни култура ни народно благоденствие ни духовно творчество.

Проф. Ст. Младенов

„Българитѣ спрѣмо своя езикъ“

Преди повече отъ 30 години издаванетоъ отъ покойния сега Д-ръ К. Кръстевъ списания „Мисль“ обнародва една статья подъ горния насловъ, въ която се посочваше, колко немарливо се отнасятъ спрѣмо езика си българитѣ, па се привеждаха многобройни примѣри и доказателства за подкрепа на твърдението, че немарливостта на българитѣ спрѣмо езика имѣ е твърде голѣма. Въ заключението си авторътъ на статията, г. Иванъ Пъевъ Плачковъ (псевдонимъ Уипърсънъ, англ. to weep „плача“, weereg „плачко“) казва: „на българското изложение (въ Пловдивъ презъ 1892 година) българската малограмотностъ се представяше по-добре отъ всичко друго.“

Нѣкой може да си помисли, че тѣзи думи нарочно сж малко прекалени, за да направятъ впечатлението като хубавъ завършъкъ на статията (за „ефектъ“, както често се говори и пише у насъ). Плачковъ е ималъ право да оплаче новобългарския книжовенъ езикъ за окаянството, въ което се е намиралъ къмъ 90-титѣ години на миналия векъ. Особено печално е, че презъ тридесетѣ и три години, които сж изтекли, откъмъ е излѣзла статията на г. Уипърсънъ — Плачковъ, българската малограмотностъ и езиково невежество въ най-различни форми никакъ не сж намалѣли, а въ нѣкои отношения сѣкашъ сж се увеличили или, най-малко, упорито се пазятъ. Авторътъ на споменатата статья заявява, че „най-куриозниятъ документъ (по невъзможния български езикъ) въ българското изложение принадлежи на финансовото министерство“, и подкрепя твърдението си съ наистина любопитни („куриозни“) откъслещи. И следъ 30 години си е пакъ тѣй: българското финансово министерство въ София има сега разни отдѣления, отъ които едно споредъ надписа („фирмата“) му отъ дружбашко време е тѣкмо „отделение за преки данаци!“ Въ българския народенъ езикъ *данакъ*, *умал даначе*, множествъ *данаци*, значи *теле*. Обаче нѣма нужда отъ много обяснения, за да се разбере, че въпросното отдѣление, което впрочемъ може да има нѣщо общо съ нѣкакви „данаци“, е за прѣжитѣ *данѣци*. Трѣба ли на български високи чиновници да се разправа, че напр. *летѣкъ*, и *петакъ* въ български сж различни нѣща, тѣкмо тѣй както и *данѣкъ* и *данакъ*?

Ние, съвременнитѣ българци, току — речи всички безъ изключение правимъ всѣкакви грѣшки въ родния си езикъ било отъ нехайство, немарливостъ или невнимание, било отъ недостатъчно знание на богатия и хубавъ нашъ езикъ, било най-сетне поради нѣкакво чудновато чуждопоклонство или Богъ знае какви още причини и съображения. Въ всѣки случай твърде много грѣшатъ ония, които си мислятъ, че ще минатъ за „учени“, ако препълнятъ речта си съ разни чужди думи, вмѣсто които ние си имаме наши думи, и по-ясни, и по-звучни. Вѣрно е, че има известенъ брой чужди думи, които сж приети въ езикитѣ на повечето културни народи и които никой разбранъ човѣкъ у повечето културни народи не е мислилъ никсга да замѣства съ „чисто народни“ издѣлия отъ рода на Богоровскитѣ у насъ (*математика*, *алгебра*, *геометрия*, *аритметика*, *аритметическа* и *геометрическа прогресия* и т. н.) Обаче отъ това, че има такива необходими чужди думи въ нашия езикъ, никакъ не следва, че ние имаме право да обезобразяваме българската речъ и съ най-непотрѣбни и грозни чуждици, вмѣсто които българскитѣ езиковъ духъ е вече създавалъ прекрасни замѣстници. Ако напр. *прогресия* е математически терминъ, необходимъ и неизбѣженъ, то пакъ *прогресъ* е вече ненужна за насъ дума, щомъ си имаме *напредѣкъ*. Наши божемъ интеллигентни люде продължаватъ да говорятъ и да пишатъ за „*економически прогресъ*“ и сж готови да ви увѣрятъ, че тоя чуждински „*економически прогресъ*“ е нѣщо повече и различно отъ простия български *стопански напредѣкъ*. Нашенски „учени“ и вестникари („журналисти“, „публицисти“) искатъ отъ злочеста България да „*прогресира*“ въ „*економическо*“ отношение, та че още имѣ се струва, че не стига „просто“ *стопански* да на-

предва... Особено не бива да се вмѣкватъ непотрѣбни чужди думи въ вестницитѣ и списанията, които се четатъ повече отъ българци, несвършили гимназии и висши училища и незнаещи други езици освенъ български. Ако немцитѣ, въ езици на които има голѣма чужди думи, замѣстятъ чуждия *прогресъ* съ нем. *Fortschritt*, защо ние, българитѣ да не можемъ да сторимъ сжщото, като се възползуваме отъ думата *напредѣкъ*?

Въ висшата математика сж общеприети терминитѣ *интеграл* и *диференциали*, обаче безсмислено е да се вмѣкватъ, покрай тия общеприети чужди думи, вмѣсто които нѣмаме свои, и такива латински, френски или други чужди думи, които сж напълно излишни при наличността на български съответствия. Въ нашия Университетъ френ. *calcul différentiel et integral* се превежда „диференциално и интегрално *смѣтане*“, като никой до сега не е помислялъ, че по тоя начинъ се унижава висшата наука, щомъ се именува *смѣтане*, каквото се преподава и на малкитѣ деца въ основното първоначално училище (въ прогимназитѣ вече учатъ *аритметика*!) Но ето — пакъ нѣкои наши „учени“ и „журналисти“ па и други инакъ добри българци, открили, че българскитѣ думи *смѣтане* или *пресмѣтане* не сж хубави, та бързатъ тия синковци да украсятъ и обогатятъ сиромашкия български езикъ и съ *калькулации* или *калькулациици*. Единъ отъ най-добре списванитѣ наши вестници тия дни съобщилъ, че бившиятъ проф. Боевъ въ неотдавнашно публично събрание на Българ. Икономическо Дружество билъ разправялъ, какъ митата „играятъ роля за индустрията изобщо, но не за *калькулацията* (к. м.) на едно конкретно индустриално предприятие“ и въобщо какъ митата, „макаръ и да играятъ голѣма роля, но за *калькулациятъ* (к. м.) такава голѣма роля не играятъ“. Излиза, че въ висшата математика може да има интегрално и диференциално *смѣтане*, а въ индустрията не може да се мине съ *пресмѣтане*, *изчисление* или под., но трѣбва безъ друго да тѣ правятъ *калькулации*. И единъ отъ сътрудникитѣ на в. „Изтокъ“ превежда отъ френски навѣрно статья за славянството и пише: „Днешната славянска солидарностъ е единъ факторъ отъ значителна величина, когото не бива да забравяме при политическитѣ *калькулации*“ (к. м.).

И така множество статьи въ българскитѣ вестници и списания се обезобразяватъ съ най-непотрѣбни и грозни чуждици. И намѣсто да захвалятъ авторитѣ за тѣхната ученостъ и за знанието на чужди езици, човѣкъ почва поскоро да ги осжда, че не сж се доучили най-напредъ на своя езикъ и че не знаятъ богатствата на българската речъ. Ето пакъ въ единъ отъ най-добре списванитѣ вестници неотдавна излѣзе уводна статья съ името на човѣкъ, който иначе пише много добре и разбрано, но който все пакъ не е могълъ да не плати данѣкъ на привлекателнитѣ и горди чуждици. Въ миналото е имало мнозина обществени водители (другожъ наричани пакъ чуждински „*лидери*“), които нетърпеливо очакваха властта съ единствената надежда да дйде тѣ, та да забогатѣятъ, па и „въ всѣки градъ имаше понѣкой малъкъ водителъ, който, на мѣстна почва, успѣваше да си напълни кошницата.“

И продължава: „Кой взе мѣрки срещу тая *корупция*, срещу тия *конспиратори* въ правителственитѣ срѣди“? (к. м.). А вмѣсто „*корупция*“ тѣй добре би могло да се каже *развала*, и вмѣсто „*конспиратори*“ — *сѣзаклетници*!

Трѣба само да съжалеяваме, че по много причини ние, съвременнитѣ българци не залѣгаме яко много да говоримъ и пишемъ на по-чисти български езикъ. Па и когато заговорите противъ нашата немарливостъ къмъ чистотата на родния ни български езикъ, нерѣдко нѣкой ще ви каже, че злоупотрѣбата съ ненужнитѣ чужди думи не е кой знае каква „голѣма работа“, други ще рече успокоително че отъ такива езикови грѣшки „нѣма да пропадне свѣтътъ“, трети ще загатне, че покойниятъ д-ръ Иванчо Богоровъ или не знамъ кой други билъ „компрометиралъ“ грижитѣ за езиковата чистота у насъ, нѣкой други ще възрази нѣщо друго и — отъ денъ на денъ нашиятъ литературенъ езикъ, вмѣсто да се усъвършенствува и обогатява съ изрази и думи изъ нашия народенъ езикъ, както го разхубавявахъ и

обогатявахъ Иванъ Вазовъ, Пенчо Славейковъ и др. върви назадъ и се пълни съ грозни чуждици, които малцина и разбиратъ. По тоя пѣтъ вече не бива да се върви. Не биха ли могли служителитѣ на Българското Слово отъ многобройнитѣ наши вестници и списания да замѣстятъ ненужнитѣ чуждици въ пасанията съ на своитѣ сътрудници съ българскитѣ съответствия? Нима езикътъ на който се обръща къмъ своитѣ читатели, не е достоенъ за грижитѣ на тия почтени господа *редактори*? Та какво *редактиратъ* тѣ?...

Злото не е непоправимо. Ако всички българци, които бораватъ съ перото, станатъ по-внимателни въ писането и бдятъ поне за правилностъ и чистота на българската речъ, много грѣшки въ писмениа ни езикъ полека лека ще изчезнатъ. Така ще докажемъ, че българитѣ могатъ и знаятъ да не бждатъ все нехайни спрѣмо езика си.

Народнитѣ четения и тѣхното уреждане

Устроиванитѣ отъ четири години насамъ народни четения въ повече градове изъ Царството, допринесоха твърде много за просвѣтата на народнитѣ маси. Покрай училищата, въ които задължително се преподаватъ знания отъ всички области, урежданитѣ по частна инициатива научно-популярни лекции спомогнаха да се ориентиратъ мнозина върху новитѣ придобития въ наука и философия и всички видове изкуства

Наистина, покрай научно-издържанитѣ лекции, четени отъ нѣкои наши учени професори, учители — общественици и писатели, въ провинцията се изнасяха набързо съставени сказки, които дискредитираха най-вече самитѣ имъ автори. Тѣкмо тая категория сказкици, които се титулуватъ писатели, рони крокодилски сълзи и негодува противъ читалища и институти, които сж имѣ дали гостоприемство. Когато обаче подобни писатели сж се явявали за втори пѣтъ, тѣ сж се отзовавали на опразнени аудитории.

Това обстоятелство явно говори, че слушателитѣ на народнитѣ четения, особено въ провинцията, сж били придривчиви къмъ лекторитѣ. Практиката е показала, че сказкици се посещаватъ главно отъ интелгенцията. Тая последната се интересува по-малко отъ „афиширанитѣ теми, а повече *какъ* тѣ се изнасятъ и *какво* се изнася. Покрай интелгенцията посетители сж и мнозина отъ народнитѣ слоеве. Обаче, такива сж въ повечето случаи рѣдки гости. Наистина, заглавията на сказкици и имената на писателствущитѣ могатъ да подмамватъ по нѣкога. Ала следъ първата сказка настѣва разочарование въ слушателитѣ и тѣ бойкотиратъ следващитѣ лекции, ако сказкициятъ не е билъ съобразителенъ да отложи другитѣ афиширани, лекции.

За жалостъ има случаи, когато и отлично издържани лекции сж били слабо посетени. За това има много причини. Такива могатъ да бждатъ: притрупаностъ на лекции, концерти, вечеринки и представления и слаба заинтересуваностъ отъ устроителитѣ — читалищни настоятелства, народни университети и др. напримеръ, презъ ноемврий м. г. въ Пловдивъ се държаша въ единъ и сжщъ денъ по 3 лекции отъ трима сказкици. Презъ февруарий т. г. въ Варна сж се срещали четирима лектори въ единъ денъ. Такива случаи е имало въ Шуменъ, Русе, Търново и другаде.

Това обстоятелство ясно говори, че народнитѣ четения се устроятъ безсистемно и случайно. Тука се крие главната причина за нееднаквото посѣщение, като не се изпуска изъ прѣдъ видъ и капризността на публиката. Смѣло може да се каже, че успѣхътъ на една лекция е уравнение съ много неизвѣстни. При такива обстоятелства лекторътъ морално не е доволенъ. Още е по съмнително, дали отчасти си е покрилъ разносикитѣ които не сж малко: афишанъ, почистване на салонъ, хотелъ, фойтонъ, издържка — всичко това струва 200—250 лева дневно безъ да се държи смѣтка за пѣтуването.

Следователно, мжчнотин отъ морално и материално естество спѣватъ нѣкои сериозни лектори да се ангажиратъ съ народни четения, ако и затова да сж получавали любезни покани отъ читалища и народни университети.

— Но нали Министерството на народната просвѣта дава субсидии за тия четения? — ще попита нѣкой, Това е

вѣрно, ала тая помощъ е незначителна и случайна. При това миналата година Министерството почти се отнасяше индиферентно къмъ тия толкова полезни лекции. Нѣщо повече: то ги е спѣвало подъ мнимиятъ предлогъ, че страдала работата на ония лектори, които сж на служба подъ неговото ведомство!

Министрътъ не е съгласенъ да отсѣтствувате нито два дни отъ работа, понеже и директорътъ Ви не ходатайствува за отпускъ — така говорятъ въ министерството, когато имѣ сочите телеграма, че ви афишира лекции еди кое си читалище или дружество, или пакъ народенъ университетъ.

— Ами защо разрешавате отпускъ на директоръ..., който цѣла седмица държи лекции въ гр. Х? Главниятъ секретаръ дига рамене.

Жалко е, че просвѣтното министерство нѣма опредѣлена политика по народнитѣ четения. Самиятъ проектъ че то не иска никакъвъ рапортъ отъ лекторитѣ на служби подъ ведомството му, когато случайно имѣ билъ даванъ отпускъ отъ кумова срама, — говори твърде зле за него. Министерството не иска да знае, че другаде напр. въ Швеция, тия лектори се насърчаватъ богато, като имѣ се правятъ всѣкакви улеснения. У насъ а тѣкмо наопаки.

Явстува отъ казаното до тукъ, че народнитѣ четения има да се борятъ съ много мжчнотин.

Устроиването имѣ е твърде мжчно. Най-добре би било, щото Читалищниятъ съюзъ да се наеме съ тѣхното уреждане и издържка. Обаче той не разполага съ достатъчно средства, макаръ и да получи субсидията, която просвѣтното министерство предвижда за народнитѣ четения. Такава задача не може да реши тѣй наречениятъ Писателски съюзъ поради особеното естество на лекциитѣ и избора на лекторитѣ. Малко сж хората въ тоя „съюзъ“ съ необходимата научна и философска подготовка. Затова най-практично би било да се образува комитетъ за четенията при Читалищниятъ съюзъ отъ самитѣ лектори. Все пакъ Просвѣтното министерство, което субсидира четенията, трѣбва сериозно да се заинтересува за успѣха имѣ. Четири годишната дѣйностъ на читалищата и народнитѣ университети ще му даде най-точни сведения, кои лектори сж били подготвени, какво съдържание сж влагали въ изнесениѣ лекции и какво впечатление сж направили тѣ на сериознитѣ и високотелни слушатели. Д-ръ Ал. Недѣлковъ.

Предимство въ религиитѣ

Това съчинение на Ернстъ Трьолчъ (Ernst Troeltsch, умрѣлъ въ Берлинъ презъ февр. 1925 г.) е посветено на проблемата за религията. Има ли „абсолютно“ въ областята на религията, което да стои по-горе отъ движението и относителността въ историята? Християнството може ли да бжде една непромѣнлива и единствена норма?

Но преди всичко нѣма „едно“ Християнство понеже то е исторически диференцирано, множествено и различно. Никоя отдѣлна църква, нито обединенитѣ църкви не предаватъ напълно християнската идея. И ето, че християнската идея, превъздигната надъ всичкитѣ си исторически прояви, на своя редъ се явява като относителна.

Още отъ начало, тя е била съчетана съ една съвокупностъ отъ идеи, специфично „европейски“, които я правятъ религия на европейскитѣ *раси*.

Обаче редомъ съ нея съществуватъ и други религии съ духовни и всемирни тенденции (Будизъмъ, Иудаизъмъ-Исламизъмъ пр.) къмъ които религиозния животъ на човѣчеството се е пригледилъ при други *расови* условия не по-малко съществени.

„Голѣмитѣ религии се представятъ като кристализации на вродената религиозностъ у голѣмитѣ човѣшки *раси*, както отъ своя страна тѣзи *раси* представятъ кристализация на единъ даденъ биологиченъ и антропологиченъ типъ“. Християнството представа една подобна кристализация, една отъ възможнитѣ прояви на божествения животъ у човѣка но не единствена и изключителна. Идеята за единъ религиозенъ „монизъмъ“ трѣбва да се замѣсти съ тази на „плюрализма“ което не изключва възможността за едно постепено приближение на тѣзи разнообразни откровения, които се стремятъ къмъ една обща целъ, още далечна и неизвѣстна.

Театрална действителност

За чистотата във изкуството

Съществува законъ във природата, който се нарича *Законъ за чистотата*.

Чистота тѣлесна, душевно-обществена, лична — и всѣкава въобще.

Този законъ има своето дълбоко и неотмѣнно значени: въ живота и изкуството. Той е неумолимъ и жестокъ като самата съдба.

И горно томува, който не се съобразява съ него.

Въ живота отклонението отъ него води къмъ израждане, дегенериране, къмъ душевна и тѣлесна сквернъ, въобще, — а въ изкуството — къмъ понижение, извращение и подраване законитъ за прекрасното и етичното.

Законъ за наследствеността въ живота и тоя за декаданса въ изкуството сж безспоренъ доказъ за това.

Изкуството и живота си иматъ свои норми, съ които всѣки пристѣпящъ тѣхния прагъ, трѣбва строго да се съобразява.

Несъблюдаването на природнитъ — написани — и писанитъ въ сърдцето на „човѣка“ закони изражда живота и изкуството.

„Възмездие навсѣкжде дебне човѣка“ — говори една индийска мъдростъ.

Това е вѣрно, както за изкуството така и за живота.

Отдѣлната личностъ, нарушила етическитъ закони — получава рано или късно своето възмездие, — както и твореца въ изкуството, прегрѣшилъ предъ законитъ за прекрасното, понася неминуемо своята мъзда.

Примѣри за това — безброй — въ изкуството и въ живота.

Въ живота — участъта на всички политически и всѣкакви въобще жонглири — е известна:

Пълна катастрофа.

Че не настѣпила тя веднага следъ престѣпленieto — не е важно. За вѣчността — годинитъ и вѣковетъ сж митове.

Въ изкуството — това, което интересува насъ — примѣритъ сж безчетъ.

Да оставимъ случанитъ извънъ — Д'Анунцио, Арцибашевъ и др. и др. — нека спремъ върху наши.

Какво се получи отъ Кирилъ Христовъ, напр. — при явенъ поетически даръ? Още приживъ да бжде забравенъ; — по-лошо: да стои извънъ скобитъ на текущата българска литература!

Отъ друга страна — какво би била поезията на Николай Лилиевъ безъ прищжата ѝ чистота и прозрачностъ!

Всички, които сж се ползували безкрупно, безогледно и безалаберно отъ богатата на изкуството — безъ да сж ползували самото него на равна поне степенъ — биватъ осжджани на сжщата участъ.

Защото никжде другаде, може-би, евангелската притча: „Какоѣж мѣрките мѣрите“ нѣма таква безмилостно приложение, както въ живота на изкуството.

Най-добъръ примѣръ за това може да послужи скулптора Рубекъ отъ епиклога на Ибсена, — който, прегрѣшилъ противъ живота и изкуството — загубва веднѣжъ за винаги ключа на творчеството — и почва да лепи само човѣшки муцуни повтарящи зоологически типове.

Обратни примѣри.

Най-крупното самородно наше дарование въ областта на живописята — покойния Никола Петровъ бѣ „отвергнатъ“, бѣ изхвърленъ отъ живота — но не и отъ изкуството! Той не се ползува отъ облатитъ ни на живота, ни на изкуството; напротивъ той бѣ жертва на единия и на другото. Той имъ даде всичко най-после и себе си.

Но неговото въздаяние дойде (защото нищо въ вселенната не се губи) — всаобщо признание следъ неговата смъртъ.

Въ това се и изразява иронията на съдбата: тя никому не остава дължна; на жертв: та въздеяние, на виновния — възмездие, постигнато въ случая чрезъ ирония.

Би могло още много примѣри да се привада въ *за и противъ* закона за чистотата въ изкуството у насъ — ала най-яркъ, живъ, показенъ, бихъ казалъ, примѣръ, може да бжде взетъ отъ нашата театрална действителностъ.

Кирковъ и Сарафовъ.

Образецъ за чисто, безкористно и

безвъзмездно служене на сцената — при необикновенъ самороденъ даръ — може да служи примѣръ на българския държавенъ театръ Василь Кирковъ.

И обратно.

За това и изкуството — (извънъ природнитъ дарби) — на единия е тѣй чисто, тѣй високо, а на другия — тѣй етино, тѣй дегенерирано.

Тукъ не е въпросъ дори за истинско *културно* служене на изкуството. Въ това отношение най-чисто, най-възвишено, най-висококултурно е служила вътре и вънъ отъ Народния театръ най-високото наше сценическо дарование — трагичката Роза Попова.

Никога Кирковъ не се е стремилъ къмъ власт, къмъ разни машинации и всѣкакви долни попълзновения за роли и други облати въ театъра.

Той е ималъ само едно предъ очи — своето изкуство, своя великъ даръ.

И наистина — защо е на единъ голѣмъ артистъ да властвува, да политиканствува, да „поставя“ — когато той си има своето високо изкуство?

Това е за тѣзи, които го нѣматъ!

На малкия природата е дала повече средства за защита и самоохраняване.

Ето защо Кирковъ и на тази си възраст (60-годишенъ) се движи още пошеметни върхове — Хамлетъ, Князь Мишкинъ и др. — безъ да понижи изкуството си и безъ никой да е помладъ отъ него — а Сарафовъ стрелга се мѣта отъ фарсъ на фарсъ и разни глупави комедии.

Не е ли това характерно!

Тоя актьоръ би могълъ да се задържи поне въ сериозната комедия, където му е мѣстото, — а не да понижава изкуството и вкуса на публиката до таква долнокачествено ниво.

Но... всѣки артистъ, си носи най-после своитъ измѣрения — и отива тамъ, където го водятъ неговитъ естествени склонности.

Св. Камбуровъ—Фуренъ

Театъра въ Германия

Между 1913 и 1922 г. въ Германия сж представени 3,284 оригинални пиеси. Една статистика показва, че по-голѣмата частъ отъ тѣзи пиеси сж играни не въ Берлинъ или Мюнхенъ, а въ Майнигенъ и Айзенахъ. Съвременния германски театръ се интересува и отъ преисторическитъ епохи, ако се сжди по драмата на Рихардъ Везеръ, която туря на сцената Атлантическия океанъ и чудесата му.

Отъ 3,284 драми, 38 сж взели сюжета си отъ Евангелието, 77 отъ Стария заветъ. Най-много сюжети се взематъ отъ новата история, изъ царуването на Фридрихъ II.

Двама отъ нѣмскитъ драматурзи, Ернстъ Толеръ и Фрицъ Фонъ Унру застъпватъ „напредничавитъ идеи“.

Кинематографа и умствения животъ.

Влиянието на кинематографа може да се сравни съ това на стария гръцки театръ или на съвремената ежедневна преса. Ако предположимъ, че по цѣлата земя има 50,000 кинематографически зали (тѣ сж сигурно повече въ сжщностъ) и че въ всѣка влизатъ сръдно по 300 посетители, (понеже всѣко представление се повтаря средно по 10 пкти), единъ филмъ, който обикаля свѣта се гледа значи въ късо време отъ 150,000 души.

Трѣбва да отидемъ чакъ до Библията и до Корана за да намѣримъ творения тѣй широко разпространени както произведенията на градъ Лосъ Анжелесъ.

Кинематографа заслужава да се замислятъ върху него всички, които сж заети съ културното бждеще на човѣчеството.

Издаване на книги въ свѣта.

Следната статистика дава числото на нови книги и нови издания на по-рано издадени книги и списания въ нѣкои държави за 1922 и 1923 години.

Държава	1922	1923
Германия и страни съ германски говоръ	35859	30734
Великобританъ и Ирландъ	10842	12274
Франция	9432	9159
Америка	8638	8873
Италия	6336	5077
Холандия	4169	4738
Данемаркъ	3419	4218
Швеция	2693	3015
Португалия	1515	2063
Швейцария	1419	1504
Испания	1267	2564
Норвегия	1061	1159

Отровна книга пакъ на сцената

Кристинъ, който преживява дълнитъ ни културенъ животъ, ще се отбележи въ историята ни, като време на най-голѣма литературна безпечливостъ. И наистина, общиятъ поплакъ на писатели, и на издатели отъ нечитателността на българското племе, и упадѣка на книжовността, иде да потвърди мисълта ни. Повикътъ за спасение на българската книга, обаче, намира изразъ само въ вестникарскитъ хроникки и се изчерпва съ нѣколко формални разпоредби на съответното М-ство, които обаче се оказаха досущъ безрезультатни. Така леко погледнатъ тоя ождбоносенъ за духовната ни култура проблемъ, е предоставенъ, както изглежда, на подведомственитъ органи на въпросното М-ство, чиято книжоспасителна дейностъ, пролича каква ще бжде съ конфискуването съчиненията на именити социолози и икономисти отъ провинциалнитъ читалищни библиотеки. Това трѣбва да е значението на прословутия, стереотипенъ за цѣлата ни политика, изразъ: „Взети сж мѣрки“. И никакъ не е чудно, задего „Взети сж мѣрки“ съ свойството на магическо заклинание, преобрази цѣлата ни литературна вавилонщина.

И положението е следното: прочитаната книга, мѣрилото на културата за всѣки народъ, у насъ, пропждена отъ уличната преса, изчезва по направление на хали и бакали. Литературната действителностъ отъ день на день става все по-жалка. Книжовниятъ ни пазаръ ежедневно се обогатява съ крещящи шарени дрипели, за смѣтка на които осжджидата за истинската книга взема все по-застрашителни размѣри. Ценнитъ стари книги, които никога нѣма да се явятъ въ ново издание, отъ време на време, се появяватъ средъ купищата книжлета на вехтаритъ, за да ни напомнятъ, сѣкашъ за себе си.

Това изчезване на сериозното четиво, естествено, дава възможностъ, по силата на закона за потребността, да се възвеме съ удвоена сила неговиятъ смъртенъ врагъ — отровна книга — *порнографическото и сензационно четиво*, чито наркотични сокове, молепсватъ неформираниятъ читателъ до степенъ на маниачество.

И при това положение, отговорнитъ фактори за вървежа на културния ни животъ, напълно равнодушни, наблюдаватъ развиващата се катастрофа: безненето на българската книга и гасненето на родната ни мислъ.

А вихрътъ на отровна преса, помината и последнитъ остатѣци отъ книжнината ни. И при все това, голѣма частъ отъ представителитъ на литературната ни мислъ, сж се осамотили въ недра на Парнаса *) отъ гдето, съ известното народу олимпийско спокойствие, съзерцаватъ разтилащата се предъ тѣхъ проза — *духовното израждане на българското племе*...

Това отчуждение на българскитъ писателъ отъ живота, е до нѣкжде оправдаемо: настѣпилитъ социални и политически условия го заставиха да съсредоточи вниманието си върху личната материална осигуровка. Това разбира се, не изключва правото да се вини писателтъ че е изменилъ народу, пренебрегвайки ролята си на духовенъ вождъ; и като таквъ, дългъ му е, не да пуца укори спрямо народа, а да се приобщи къмъ него, да го опознае, да згжсти кадритъ на запазената интелигенция и издигне скрижалитъ на родниятъ духъ! Днешното му становище обаче спрямо живота, не го оправдава съ нищо, неговото качество на културтрегеръ му повелява да бжде на поста си, въ борба съ рутиниерството и пошлостта. Пасивността му, въ случая, е щедра подкрепа за корупцията и благодатъ за никнене на литературния буренъ та да бжде търсена и желана храна. Ето какъ, тая хиѣра въ литературата ни, подкрепена косвено отъ самата интелигенция, спокойно се промѣква въ редоветъ я читающата маса, чieto невежество я прави вѣчна плячка.

А хитритъ спекуланти знаятъ това. Отровнитъ имъ стрели попадатъ винаги въ цельта. Отъ тукъ широкитъ и сигуренъ пласментъ на уличната преса.

Ето защо, следъ детективскитъ новели на „Цвѣтна библиотека“, священото знаме на корупцията още по достойно се раз-

*) Думата е за българскитъ Парнасъ сладкарница „Царъ Освободителъ“.

въ отъ книгоиздателство „Право“, чито нѣколко фалшифицирани издания на Викторъ Маргеритовата „класическа“ трилогия, „La Garçonne“, „Проститутка“ и „Другаря“, предизвикаха появата на събрата имъ: „Госпожата не желае дете“ и легионъ шарени дрипели, които прекрети подъ името „литература“ и „хуморъ“ разнасятъ законно на дължъ и на ширь своята зараза.

А съдържанието на тия книги? — Цвѣтититъ имъ порнографски коричи го изразяватъ: моменти изъ половата сласть на нравствено гнилото парижко буржуазно общество, чито разпжтни любовни сцени, сладострасни оргии и полова разпасаностъ се предаватъ на неукия и наивенъ четецъ въ най-грубъ натурализъмъ, когото нашета, божемъ, интелигенция нарича „Реалното въ живота“... А известно е гибелното, отрицателно, действие на тия книги върху читатели съ низкъ менталитетъ. И то ва мръсно деморализиращо младежта четиво, смѣло може да се окачестви като разпжтенъ духовенъ танецъ!... Дългъ се въмнява на ратуващитъ за рацова хигиена, да упражнятъ влиянието си противъ тая разпжща духовна и социална язва.

Въ интереса на родната ни култура, resp. М-ство трѣбва да стори всичко възможно за да противопостави сръщу отровна напастъ здрава и жива духовна храна.

Писатели и учени вмѣсто да ожесточаватъ словеснитъ си и мастилни борби, хиляди пкти по полезно ще е, да забродятъ изъ страната, и като истински апостоли прѣскайки щедро божествената свѣтлина на знанието, подготвятъ почва за вземане творческитъ сили на словениятъ народенъ духъ. По тоя начинъ, застанали на висотата си, тѣ ще получатъ своята данъ.

М-то най-после, не трѣбва да се ограничава съ издаване само на сборници и правописни речници, а да издаде съчиненията на всички заслужаващи това наши писатели, като на евтини цени ги прѣсне широко всрѣдъ народа. А за съживяване на литературното ни производство, необходимо е дейността на М-вото да се развие въ по-голѣмъ мащабъ. Резултатитъ отъ наградитъ дадени за това не постигатъ гонимата цель...

Шумътъ вдигнатъ напоследѣкъ около въпроса за създаване Дирекция на изкуствата е доста съмнителенъ. Щомъ обаче думата е за вдигане на шумъ, въ това отношение сме сжщински рицари и просто... незаменими! Ето защо, не се ли подхване съ нуждата сериозностъ тоя проблемъ, а се задуши отъ пакостно и ядовито джавкане, то никкъ не ще бжде чудно, ако единственото хранилище на благородната дейностъ, книгопечатането, стане уличната преса и нѣкой день осъмнемъ подъ стрелитъ на наново издаденитъ: „Парижкитъ потайности“, „Мара хубавата българка“, „Воденичарската усойка“, „Гарibaldi“, „Потайноститъ на принцъ Карла“, „Рокамболъ“, „Графиня просекния“ и редъ други грамади отъ тоя родъ, които закръмиха зараждащата се на времето интелигенция, извратиха вкусътъ и къмъ сериозното четиво, и днесъ, то е подложено на небивало въ литературата ни изпитание... Но „взети сж мѣрки“!

Тр. Паровъ

Света Иоана отъ Бернардъ Шоу

Едуардъ Шанксъ, най-новия биографъ на Бернардъ Шоу, бележи, че английскитъ писателъ изпълнява покрай много други роли и тѣзи на „главенъ иконокласъ и публиченъ смѣхотворецъ“. Най-съвестно той се показва таквъ, когато ни описва Цезаръ или Наполеонъ, кралица Елисавета или императрица Катерина. Историческитъ му пиеси сж пълни съ идеи и анахронизми.

За Шоу, Жана д'Аркъ е светица, въ заключението на пиесата тя казва: „Господи, ти създаде тази прекрасна земя, кога ще бжде тя готова да приеме твоитъ светци?“

Света Иоана носи подзаглавие *chronicle play*, което значи, че е съчинена по маниера на старитъ английски драматурзи, които дѣлили предаваната на картини. Пиесата се състои отъ двѣ части, различни по сюжетъ и конструкция. Първитъ три картини показватъ какъ една селянка е могла да застане на чело на френската армия. Втората частъ представя защо и какъ Жана е била осждена.

Може ли жената да има и семейство и поприще

Този въпрос се е разисквал въ много английски и американски романи напоследък и общото заключение е, че тия две нѣща сж несъвѣстими. Споредъ повечето отъ писагелитѣ жената трѣбва да бжде или обществена и художествена творителка или съпруга, но и дветѣ не може да бжде. Най-последниятъ, първостепененъ американски авторъ, който разисква този въпросъ е Флойдъ Делъ, единъ отъ водителитѣ на „младитѣ писатели“ въ Америка. Делъ е доста смѣлъ и много даровитъ лѣвичаръ. Редъ години бѣ литературенъ редакторъ на списанията „Маси“ и „Освободителъ“ дветѣ полукомунистически издания. Авторъ е на една отлична книга по детско възпитание и на петъ много четени романи, които третиратъ въпроса за освобождението на личността, особено на жената.

Предпоследниятъ му трудъ е озаглавенъ „Този дивъ идеалъ“. Въ него той рисува борбата между идеала за красивото и художествено творчество отъ една страна, и ожиданието за семейни радости отъ друга. Героинята е Джудетъ Валентинъ. Тя е дъщеря на една жена, която напуснала мъжа си за да постигне свобода, за да си запази възможността да твори споредъ желанията си. Авторътъ много умѣло е нарисувалъ борбата, като е избралъ за действующи лица достойни, непоказани хора, които се обичатъ. По този начинъ той описва трагедията въ пълната и острата ѝ болезненост. Джудетината майка трѣбва да избере между свобода безъ съдържание и невѣроятна поприще отъ една страна и единъ добъръ мъжъ, когото тя обича и който я обича, отъ друга. Майката направила решителенъ изборъ и напуснала бащата, който билъ съкрушенъ отъ нейната постъпка. Никой другъ мъжъ не игралъ роль въ раздѣлата.

Майката следъ това изкарвала прехраната си като работила где както можела, въ чужди къщи. Оставила Джудетъ у дома сама. Когато тя се върнала подиръ нѣколкодневно отсъствие имало тържество у тѣхъ. Щомъ като влѣзла въ къщата, майката съблекла стария си кестенявъ шалъ и викнала: „Сега съмъ Глорияна (Славка) пакъ“. Това било тайното ѝ име за което никой не знаелъ, освенъ мъжа ѝ и Джудетъ; другитѣ хора все мислили, че е Иванка, следъ вечеря тя изваждала фуркетитѣ отъ косата си и ги хвърляла на пода. Златната ѝ коса падала около шията и раменетѣ ѝ и тя ставала много красива. Тогава Славка и малкото момиче Джудетъ пѣли заедно.

Следъ време майката била поканена да се присъедини къмъ провинциална театрална труппа. Тя приела съ охота, като завела и своята дъщеря съ себе си. Тѣ пътували отъ градъ на градъ и живѣли скучно и оскъдно. Това било върха на майчиното художествено постижение. Не следъ дълго тя се поминала и оставила малкото си момиче кржгло сираче. Веднага следъ майчината смъртъ единъ добродушенъ дѣдо, началникътъ на трупата, съобщилъ на опечаленото момиче, че баща ѝ тоже не билъ живъ. Той умрѣлъ отъ отчаяние. Старецътъ предалъ малкото момиче на единъ добъръ чичо. Но една вечеръ преди да се раздѣли отъ Джудетъ той ѝ прочелъ стара латинска поема: „Lente lente, currite, noctis equi!“, което значи: „О, ношни коне, тичайте лека полена“ и което стария учителъ превелъ: „Часове на красотата, течете бавно, бавно!“ Джудетъ много харесала поемата и всѣка вечеръ като молитва повтаряла думитѣ: „бавно, бавно течете часове на красотата“.

Добродушиятъ чичо, който прибралъ Джудетъ и добре се грижилъ за нея, билъ олицетворение на семейна добродетелъ и почтеностъ. Той билъ наистина благороденъ и искренъ, но безъ чувства и безъ „дивия идеалъ“ на Джудетината майка и на стареца въ трупата. Джудетъ пораснала въ борба съ обстановката си и съ околнитѣ. Тя била все послушна и скромна, но всѣкога се отвърщавала отъ средата около себе си. Сжщо влѣзла въ идейно стълкновение съ директора на срданото училище. Била самотна и мечтателна. Къмъ края на курса тя се влюбила въ сина на безмилостно строгия директоръ, който поставялъ половата неприкосновеностъ предъ всичко друго. Джудетъ неизпит-

вала никакви непозволени полови желаня, но пламенно ожидание за свобода, за красивото и за нѣщо дивно, мощно и изцяло.

— Една вечеръ Джудетъ и Рой — директорския синъ, и двамата 19-годишни, се срещнали и дълго си приказвали. Рой ѝ показалъ една нарисувана отъ него картина и призналъ, че иска да стане художникъ. Между другото Джудетъ му казала: „Не можахъ да разбера раздѣлата между майка ми и баща ми когато бѣхъ малка, но сега я разбирамъ. Не бѣ затуй, че те не се обичаха. Това бѣ, което озадачаваше всички. Тѣ се обичаха единъ други, а макаръ, че толкова се обичаха, тѣ трѣбваше да направятъ това, което направиха. Тѣ бѣха открили, че женитбата е края на всичко, а тѣ искаха да вървятъ още“.

— И вървѣха ли тѣ още, попита Рой.
— Не много, казала Джудетъ. Предполагамъ, че хората биха казали, че тѣ сж били безумци да се опитатъ даже. Може би бѣха осждени да пропаднатъ. Не зная, нѣкак си струва ми се, че това не важи. Тѣ се постареха да направятъ нѣщо красиво.

— Това е достатъчно, отвърналъ Рой.
— Да, отговорила тя сънливо, само това си струва.

Това е вестъта на Деловата книга. Това е дивния идеалъ — да се старее човѣкъ да върши нѣщо красиво.

Рой и Джудетъ свършватъ училището. Сгодяватъ се. Рой намира работа като боджия на къщи при много солидна фирма; Джудетъ става рапортъорка на мѣстния ежедневникъ. Нейниятъ господаръ ѝ приказвалъ по-интимно единъ денъ за поезия и ѝ прочелъ откъслечи отъ великия английски поетъ Китсъ. Джудетъ го попитала: „господине, защо пиете толкова ракия?“ — Понеже, когато бѣхъ на вашата възраст блѣнувахъ да стана втори Китсъ, а сега съмъ провинциаленъ редакторъ. Ето защо пия ракия. Джудетъ станала разочарована и замислена.

Рой наема мобилирана къщичка и моли Джудетъ веднага да се вѣнчае за него. Тя приема и той е въ възторгъ. Джудетинитѣ братовчеди и чичо още сжщата нощъ горещо я поздравяватъ и ѝ пожелаватъ щастливъ животъ. Джудетъ е съкрушена. Вижда, че е станала както всички други доволни, солидни хора. Става отъ леглото и отива при Рой въ малката къща. Той е още буденъ. Тя му казва, че нѣма да се жени за него, но че той трѣбва да отиде въ Шикаго да следва въ художествената академия. Той е смаянъ, но най-после се съгласява, като казва: „Мисля, че имашъ право Джудетъ. Старата амбиция не е мъртва. Ше отиде въ художествената академия“.

„Стояли прави и стиснали ржцетѣ единъ на другъ, облети отъ осветлението на своето повторно разкриване единъ на другъ. Най-после той я завелъ у дома ѝ. При вратата тя леко го цѣлунала и изтичала въ къщи“.

Рой отива въ голѣмия градъ, Джудетъ си остава въ градеца. Тя става доста интимна съ единъ колега-вестникаръ. Често го посѣщавала въ стаята му, но никога не престяпва границитѣ на почтеностъ нито се влюбва въ него. Следъ време се говори, че Джудетъ живѣе въ беззаконни отношения съ колегата си. Тя е уволнена отъ работата си. Не получава писма отъ Рой. Разтревожена отива въ Чикаго да го види. Заварва го сериозно боленъ отъ разстроени нерви. Научава се, че той се е разболѣлъ отъ известието за нейната мнима невѣрностъ. Пускатъ я при него. Тя го гледа като спи. Ако той би се събудилъ и би я погледналъ, споменитѣ на миналото биха се съживили и за двамата и тѣ биха се впуснали единъ на другъ въ обятията. Една дума отъ нея би го събудила. Само една дума.

Тя го погледнала и съжалила и него и себе си. Тѣ се обичали единъ други. Ако тя би се оженила за него гѣхнитѣ борби биха се свършили. Тѣ биха престанали да опитватъ невъзможното. Тѣ биха били доволни единъ отъ други. Радостта била по-хубава отъ амбицията. Радостта била действителна. И ето предъ нея радостта, за която ожидава цѣлиятъ свѣтъ — храна, огънь и цѣлувки въ тъмнината. Защо не? Това би било най-хубавото, което животътъ има да даде.

Всичко друго било сънъ. Защо да не бждатъ и тѣ радости?

„Само една дума била нужна“.
Тя се превила и докоснала бледнага му ржка съ устнитѣ си, но неможала да проговори. Той се усмихналъ въ сънъ. Тя почакала, обърнала се и тихо излѣзла.

Качила се на влака за Нью-Йоркъ. Прострена въ спалния вагонъ, смутена отъ съмнения, трескава отъ ожидание, Славкината дъщеря бесннно се хвърляла отъ една на друга страна, като чакала новия денъ.

Нѣщо за музикалното изпълнение

Смѣтамъ да изнеса въ най-сбита форма една малко колекция отъ мисли върху музикалното изпълнение на многоот артисти, подвизаващи се на нашата сцена като интерпретатори на истинското изкуство.

Задачата на единъ изпълнителъ е да протълкува вѣрно съдържанието и характера на изнесеното музикално творение и вложи всичкия си интелектуаленъ даръ, музикално чутие и ритмусъ, като не излиза изъ рамкитѣ на замисленото отъ автора. Нему е дадено да претворява и издигне въ культъ чистото изкуство и съ любовъ и свято чувство да действва въ неговия храмъ.

На сцената виждаме малки и голѣми жреци на музикалното изкуство, съ различни преимущества и недостатъци. Едни по липса на истински музикаленъ усѣтъ за фразировка, красива линия и дълбоко чувство — заглаждатъ тия си недостатъци съ една техника, която като вихрь отъ брилянти се разразява въ едно громко финале, извикващо недоумение, а после очудване въ слушателитѣ. На никого не идва на умъ за акробатството тукъ и всѣки възторжено ги акламира, като е готовъ да твърди за небивала артистичностъ.

Излишно е да кажа, че акробатството и артистичността нѣматъ нищо общо помежду си, защото първото е плодъ на усиленъ трудъ, а второто — божата искра подкладена въ душата на истинския музикантъ.

Напоследъкъ евтинитѣ ефекти и тривиалния изразъ сж станали нужда за публика и артисти, изразени въ една нечувано провлечена сантименталностъ и кабаретна пикантностъ. Като свойство на нѣкои изпълнителни, които всаждатъ дребнавото въ нашата и безъ туй гнила епоха — неусѣтно се поднася на некомпетентната публика лошата музикална храна, въ замѣна на онова художество, което живѣе и се предава отъ гениалнитѣ майстори на нашето и по-старото време.

Каде остава задачата на изпълнителя? Ако той взима отговорността да възпитава музикалния вкусъ въ публиката и ѝ посочва истинския пътъ на художественото изпълнение — нека съ достоинство отговаря на предназначението си! Трѣбва да се откаже отъ любимото си афектирано *rubato*, честитѣ корони и сладничевитѣ пианисима, които тѣтъ тривиално шепнатъ на страститѣ!...

Трѣбва да свърже логично вътрешнитѣ и външни форми т. е. да вникне въ съдържанието, продиктувано отъ вдъхновения компонистъ, да излѣе и асимилира напълно неговия духъ, темпераментъ, всички тънкости и нежни нюанси и пресъздаде спомена, завещанъ ни отъ великия майсторъ. И нека всѣки изпълнителъ съзнае своя дългъ и отговорността за красивото дѣло, върху което работи и нека знае, че неговия трудъ ще завещае за поколението здрава мисль и вѣренъ усѣтъ къмъ най-възвишеното отъ изкуствата.

Въ отговоръ на появилитѣ се статии „модернитѣ танци“ бихъ казала, че не танцитѣ — а музикатъ имъ развраща обществото, защото въ нея именно се криятъ елементитѣ, които я вълпоятъ въ жесъ и я правятъ сподвижница на низкитѣ инстинкти.

Панка Пелишекъ

КНИЖОВНИ ВЕСТИ

Получиха се въ Редакцията следнитѣ книги отъ:

Любомиръ Бобевски—Възкресна нощъ, сборникъ сценки, цена 30 лв. Издания на автора, бул. „Сливница“ № 191, София.

Крумъ Йордановъ—Изкушения, втора книга стихове. ц. 15 лв. София 1925, г.

Природа—иллюстрирано популярно научно списание, година XXVI книга I

Новиятъ проектъ на Ролдъ Амундзень за завладяване на северния полюсъ

Въ заседанието отъ 9 септ. т. г. на Норвежкото въздухоплавателно дружество въ Осло (Стокхолмъ), морския офицеръ Ризеръ-Ларсенъ, пилотъ на Амундзеновия хидропланъ презъ последната му експедиция къмъ северния полюсъ, изложилъ отъ името на Амундзень, новия проектъ за изследване на северния полюсъ.

Маршрута на новото пътешествие ще бжде: преминаване на цѣлия арктически басейнъ, отъ Шпицбергъ презъ полюса къмъ северния край на Аляска, едно разстояние отъ 3400 километра.

Въ последната експедиция, аероплана се указалъ неудобенъ поради мжчното слезине върху леденитѣ планини.

За новия си походъ Амундзень е купилъ отъ италианската marina, полу-гвакавия дирижабълъ LV IV. Обемътъ на дирижабла е 18500 т³ и скоростта 111 км. въ часъ максимумъ, която се получава отъ 3 мотора по 250 к. сили всѣкой.

Дирижабълътъ е прекръстенъ на Norge (Норвегия).

Освенъ шефа, Амундзень, въ експедицията ще взематъ участие: Линколнъ Елзуартъ богатъ американецъ, който дава средствата за експедицията, взелъ участие и въ миналата експедиция: морскитѣ офицери Ризеръ-Ларсенъ, Дитрихзонъ, Омдалъ, Хоргенъ, Густавъ Амундзень; единъ метеорологъ, единъ журналистъ, единъ телеграфистъ на безж. т-тримата норвежци.

Управлението на дирижабла ще бжде повѣрено на строителя му, италианския инженеръ Нобиле, които ще вземе съ себе си още трима италиански механици и нѣмския механикъ Фойхтъ.

Цѣлиятъ екипажъ ще се състои отъ 15 или 16 човѣка.

При налѣгане 760 мм. и температура — 10° Norge може да издигне 9,4 метрически тона.

По настоящемъ, дирижабла е подложенъ на щателно преглеждане за да може идущия януарий да предприеме едно пробно пътуване отъ Римъ до Норфолкъ (Англия).

Следъ това той ще се отправи за Трондѣмъ (Норвегия), отъ кждето ще тръгне експедицията презъ пролѣтъта на 1926 година.

ГИГАНТСКИ БАРАЖЪ

Американцитѣ сж решили да използватъ водната сила на Рио Колорадо, рѣка която тече презъ пусти и скалисти мѣста въ южната частъ на Съединенитѣ Щати. Мѣстото гдето ще се използва електрическата енергия добита чрезъ рѣката е въ щата Калифорния, на разстояние 400 км. отъ баража. Самиятъ баражъ ще има 217 м. височина надъ нивото на рѣката; 200 м. ширина въ основата си, 15 метра на върха и 320 м. дължина.

Тѣй образуваната резервоаръ ще събира 40 милиарда куб. м. вода или 25 пжти съдържанието на голѣмия Нилски баражъ при Асуанъ.

Пангерманисти следъ войната.

Томасъ Манъ, Графъ Кайзерлингъ, Освалдъ Шпенглеръ.

Романиста Томасъ Манъ вижда въ войната нѣщо като последната брънка отъ веригата бунтове на двата Рима т. е. латинската раса и византийския царизмъ, противъ германизма.

Балтиеца Графъ Кайзерлингъ, авторъ на знаменития *Пътенъ дневникъ на единъ философъ*, намира, че германцитѣ сж неспособни да управляватъ други народи и несръчни въ политиката, но бидейки носталгиченъ народъ, тѣ сж най-близко отъ всички други народи до моралното съвършенство, тѣ сж родени да бждатъ солта на земята и да посочатъ на човѣчеството пътя на прогреса.

Освалдъ Шпенглеръ вижда въ Германия бореца на човѣчеството къмъ идеала. Споредъ него Германия е предопредѣлена да защити правото застрашено отъ дветѣ главни страни на капитализма; отъ една страна страшната мощъ на голѣмата индустрия, отъ друга икономическата политика на работническитѣ синдикати.

ВСѢКО ТВОРЧЕСТВО е плодъ на духа. Само чистиятъ духъ е мощенъ да твори.